

Dina rättigheter i tvångsvården

Information för dig som är under 18 år
och behöver psykiatrisk tvångsvård

Innehåll

Du har rätt till god vård	3
Tvångsvård enligt LPT	4
Du har rätt att få information	6
Vem får information om dig?	7
Du har rätt till en stödperson	8
Vissa rättigheter kan begränsas	10
Tvångsåtgärder	12
Du har rätt att överklaga	14
Om du är missnöjd eller har frågor	15
Ordlista och förkortningar	16

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen.
Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier
och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats.
Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran.
Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

ISBN 978-91-7555-534-8
Artikelnr 2020-7-6854

Tryck Åtta.45 Tryckeri AB, juli 2020
Foto Johnér Bildbyrå AB, Bildarkivet, Jörgen Wiklund

Personerna på bilderna har ingen koppling till innehållet

Hej!

**Jag heter Rebecca. Vi känner inte varandra,
men jag vill säga något till dig.**

Min värld rasade när jag var 15 år. Jag hamnade i en depression, drack mycket alkohol och det var bråk hemma. Jag var 15 år och ville till slut dö.

En morgon hämtade polisen mig för tvångsvård. Många tyckte nog att jag var hopplös, jag trodde att jag var det. Jag litade inte på vuxna.

Jag vet inte vad du har varit med om. Men att känna att man fallit, tappat allt, gråta och vara förbannad är okej. Smärtan går över, livet är inte över. Det finns många vuxna att lita på.

Låt inte en situation, en sjukdom eller människor göra att du ger upp. Livet vänder och en dag kommer du att vara så stolt att du klarade det här.

Känn på din handled – du har pulsen – du har livet kvar!
Du är viktig, värdefull, stark, modig och unik. Du behövs och jag tror på dig!

Kram Rebecca

Författare och föreläsare

Här kan du skriva ner saker som du vill komma ihåg

Du har rätt till god vård

Vården ska vara trygg och säker för dig och alla andra.

Personalen ska vara utbildade och ha rätt medicinsk erfarenhet. Och de ska ta hänsyn till vad som är bäst för dig när du får vård.

Det kan inte alltid bli som du vill,
men du har alltid rätt att säga hur
du vill ha det.

När får man tvångsvårdas?

Normalt får ingen vårda dig mot din vilja.

Men man får göra det om du uppfyller de tre kraven i lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Kraven som måste vara uppfyllda är:

- Du har en allvarlig psykisk störning.
- Du behöver psykiatrisk vård dygnet runt.
- Du har motsatt dig den vård som du behöver.

Tvångsvård enligt LPT

Att du får tvångsvård enligt LPT betyder att två olika läkare har bedömt att du behöver tvångsvårdas utifrån bestämmelser i lagen om psykiatrisk tvångsvård.

Vem bestämmer att jag ska tvångsvårdas?

Det kan börja med att någon i omgivningen ser att du mår mycket dåligt psykiskt och hjälper dig till vården. Det händer att polisen behöver hjälpa till.

När en läkare bedömer att du behöver tvångsvårdas ska han eller hon undersöka dig, beskriva dina besvär, berätta varför du behöver vårdas mot din vilja och skriva ett vårdintyg.

Men innan du får tvångsvårdas ska en till läkare undersöka dig och bestämma att det är det som behövs.

Det börjar med slutna vård

I början av tvångsvården är du på en sluten avdelning dygnet runt. I vissa fall kan man efter en tid ansöka om öppen tvångsvård. Det betyder att du inte måste vara på sjukhuset dygnet runt så länge du följer de regler som läkaren bestämmer. Det kan vara att du måste bo på ett visst ställe, ta en medicin eller delta i terapi.

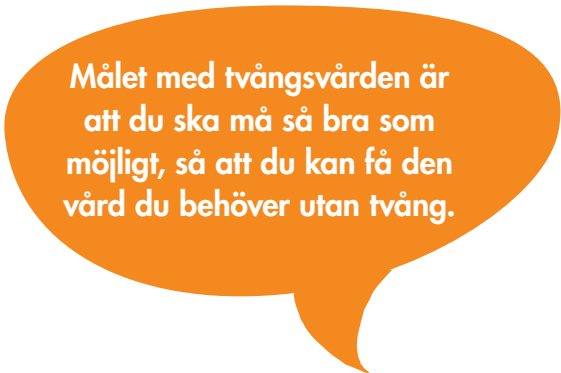
Du ska ha en vårdplan

Personalen ska så fort som möjligt göra en plan för din vård. Där ska det stå vilken vård du behöver och hur den ska bli så bra så att du inte behöver tvångsvårdas mer.

När slutar tvångsvården?

Läkaren ska hela tiden bedöma om du uppfyller de tre kraven för tvångsvård. Om något av kraven inte gäller ska du inte tvångsvårdas mer.

Om de tre kraven fortfarande är uppfyllda måste läkaren senast inom fyra veckor ansöka till en domstol (förvaltningsrätten) som kan förlänga vårdtiden. Det finns ingen gräns för hur många gånger den får förlängas.

Målet med tvångsvården är att du ska må så bra som möjligt, så att du kan få den vård du behöver utan tvång.

Du har rätt att få information

Personalen ska ge dig information så att du förstår, och svara på dina frågor.

Du har rätt att få information både om vård du får nu och om något är planerat längre fram.

Du har rätt att få veta hur du kan påverkas av mediciner, terapi och annat du är med om under din vårdtid.

Information om behandling och mediciner

Personalen ska berätta hur olika behandlingar och mediciner kan påverka dig och din kropp. Du har också rätt att få veta om det finns risker med behandlingen, om något kan hända när du tagit medicinen en tid och vilka biverkningar du kan få.

Du får läsa vad personalen skriver

Du har rätt att läsa din vårdplan. Om det är möjligt ska personalen göra vårdplanen tillsammans med dig. Du har också rätt att läsa din journal. Men om läkaren tror att du kan må sämre eller att din vård blir sämre om du läser något i journalen så kan den informationen hållas hemlig för dig.

**Du har rätt att
fråga tills du förstår
vad personalen säger.**

Vem får information om dig?

Huvudregeln är att föräldrar får information om din hälsa och annat personligt. Men din ålder och mognad spelar roll för om de har rätt att få information. Om du skulle må väldigt dåligt av att informationen når fram till dina föräldrar kan den hållas hemlig.

Vården styrs av sekretess

Sekretess betyder att personalen inte får berätta om din hälsa eller annat personligt. De får däremot lämna information om dig till ett sjukhus eller till socialtjänsten om det behövs för att du ska kunna få vård, behandling eller stöd som du behöver.

Personalen ska anmäla om du far illa

Om personalen misstänker eller får veta att du far illa ska de genast anmäla det till socialtjänsten. Exempel på det kan vara om de misstänker att du har blivit utsatt för våld eller om de tror att dina föräldrar inte kan ta hand om dig ordentligt. Det kan kännas jobbigt att de anmäler, men de är skyldiga enligt lag att göra det.

När en sådan anmälan kommer till socialtjänsten ska de ta reda på om du behöver stöd och hjälp från dem. Du har rätt att få information och säga vad du tycker.

Du har rätt till en stödperson

En stödperson är en vuxen som kommer utifrån och ger dig stöd när du tvångsvårdas och en månad efteråt.

Stödpersonen hjälper dig med dina personliga saker, pratar och umgås med dig.

**En stödperson är ditt stöd,
inte personalens eller
dina föräldrars.**

Regler för stödpersoner

Din stödperson får besöka dig regelbundet, men ibland kan avdelningens tider och rutiner styra över besöken. Utöver besök kan personen till exempel vara med på möten om din vård och vara ett stöd vid förhandlingar i förvaltningsrätten.

Stödpersonen har tystnadsplikt när det gäller din hälsa och annan personlig information. Det betyder att han eller hon bara får berätta för andra i särskilda undantagsfall.

Så får du en stödperson

Personalen ska fråga om du vill ha en stödperson så fort du mår så pass bra att du kan ta till dig den informationen. Det är patientnämnden som utser en stödperson åt dig. Om du redan har en kontaktperson genom socialtjänsten så kan den personen vara din stödperson. Om du vill byta stödperson eller har klagomål kan du prata med vårdpersonalen eller patientnämnden.

Vissa rättigheter kan begränsas

När du vårdas i sluten psykiatrisk tvångsvård kan vissa rättigheter begränsas.

Telefon, dator och brev

I de flesta fall har du rätt att hålla kontakten med dina föräldrar, vårdnadshavare, släkt och vänner. Därför får du kontakta vem du vill under vårdtiden. Personalen får inte avlyssna dina telefonsamtal eller läsa det du skriver.

I undantagsfall kan du få förbud att ringa eller använda datorn. Det kan bero på att kontakterna får dig att må sämre eller gör det svårare att ge dig vård. Så fort anledningen till att du inte fick använda dator eller telefon försvinner, har du rätt att använda den igen.

Du har alltid rätt att skicka brev till en advokat, ett offentligt biträde eller en myndighet och ta emot post utan att personalen läser den. Personalen kan däremot behöva kontrollera så att post till dig inte innehåller alkohol, narkotika eller annat som kan skada dig eller ordningen på sjukhuset. Om personalen hittar sådana saker får de tas om hand.

Personalen får kontrollera dina saker

Personalen får, om läkaren bedömt att det är nödvändigt, kontrollera att du inte har saker som du inte får ha. Det kan vara alkohol, narkotika eller något annat som kan skada dig eller någon annan.

Vid kontrollen kan personalen gå igenom dina kläder och din väska. De kan även be dig ta av dina kläder så att de kan se på din kropp naken. Personalen får inte ta på din kropp.

Besök

Du har rätt att träffa personer som är viktiga för dig under vårdtiden. Dina föräldrar, syskon och vänner får komma när det är besökstid på avdelningen.

I undantagsfall kan dina besök begränsas. Det kan bero på att besöken får dig att må sämre.

Aktiviteter och utevistelse

Du har rätt till dagliga aktiviteter där du vårdas och att vara utomhus minst en timme varje dag.

I undantagsfall kan de här rättigheterna begränsas. Det kan bero på att aktiviteterna kan få dig att må sämre.

Du får däremot inte lämna avdelningen eller sjukhusområdet på egen hand, när du får tvångsvård. För att få göra det måste du ha tillstånd från läkaren. Det kallas permission.

Du har alltid rätt att säga vad du tycker i frågor som rör dig, vuxna ska ta hänsyn till det.

– Ur Barnkonventionen

Tvångsåtgärder

Bara som en sista utväg

I sluten tvångsvård får vårdpersonalen i speciella undantagsfall göra saker som är direkt mot din vilja. Tvångsåtgärder får bara användas om det inte finns något annat sätt att vända på en akut situation som är farlig för dig eller någon annan.

Om du har blivit utsatt för en tvångsåtgärd ska det stå i din journal.

Tvångsmedicinering

Om du inte vill ta medicin så ska personalen så långt som möjligt respektera det. Men om en läkare bedömer att du ändå måste ta en viss medicin så är det tillåtet att tvångsmedicinera dig.

Ingen får hota med att spämma fast dig eller att avskilja dig från andra.

Fastspänd med bälte

Läkaren kan bestämma att du ska spämmas fast med ett bälte, men bara om det finns en stor risk att du skadar dig själv och det inte är möjligt att göra på något annat sätt.

Du får aldrig vara fastspänd längre än vad som är absolut nödvändigt.

Du får vara fastspänd max en timme. Om du ska vara fastspänd längre måste läkaren ta ett nytt beslut som gäller max en timme.

Det finns ingen gräns för hur många beslut läkaren får ta. Men så fort det inte längre finns anledning att hålla dig fastspänd ska du släppas fri.

Vårdpersonal ska finnas i rummet med dig hela tiden.

Avskiljning – stanna på rummet

Läkaren kan besluta att du ska avskiljas, till exempel bli inlåst eller hindras att lämna ett rum. Men bara om det inte är möjligt att göra på något annat sätt.

För att få avskiljning räcker det inte att vara störande. Du måste ha ett aggressivt beteende som stör andras vård på ett allvarligt sätt.

Du får vara avskild max två timmar. Om du ska vara avskild längre måste läkaren ta ett nytt beslut som gäller max två timmar.

Det finns ingen gräns för hur många beslut läkaren får ta, men så fort du inte längre gör det väldigt svårt att vårda andra ska du släppas fri.

Vårdpersonal ska titta till dig med jämna mellanrum.

Du har rätt att överklaga

Om du tycker att beslut som tas om din vård är fel kan du klaga till en domstol som heter förvaltningsrätten, det kallas att överklaga. Men alla beslut går inte att överklaga.

Personalen ska berätta hur man gör

Personalen ska berätta för dig vilka beslut du kan överklaga. De ska också berätta hur man gör och hur man skriver en överklagan till förvaltningsrätten.

Ett offentligt biträde kan hjälpa dig

Om du överklagar ett beslut till förvaltningsrätten ska de hjälpa dig att få kontakt med ett offentligt biträde. Det är en vuxen person som hjälper dig att överklaga och att ha kontakt med domstolen. Det är gratis att få hjälp av ett offentligt biträde.

**Ett barns rättigheter
gäller alla barn. Det spelar till exempel
ingen roll vad man har för hudfärg, kön,
språk, nationalitet eller religion.**

– Ur Barnkonventionen

Om du är missnöjd eller har frågor

Du kan alltid prata med vårdpersonalen eller din läkare.
De ska hjälpa dig och ansvarar för att du får god vård.

Vänd dig gärna till mig!

Barn- och ungdomslinjen

Om du vill fråga om dina rättigheter eller berätta om något som inte fungerar bra i vården kan du vända dig till Barn- och ungdomslinjen.

Samtalet är gratis och syns inte på telefonräkningen.

Ring 020 120 06 06.

Telefonlinjen är öppen vardagar 9–17.

När telefonlinjen är stängd kan du lämna meddelande på telefonsvararen. Du behöver inte berätta vem du är.

Ordlista och förkortningar

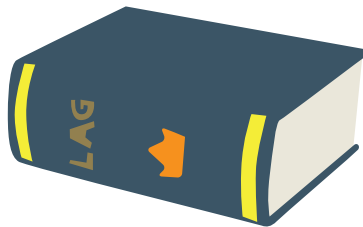
Chefsöverläkare	Läkare som är specialist i psykiatri och ansvarig för den psykiatriska tvångsvården.
Förvaltningsrätten	Domstol som kan ta beslut om tvångsvård.
Intagningsbeslut	Beslut om tvångsvård som måste finnas innan du får tvångsvårdas. Läkaren som skriver intagningsbeslutet ska vara specialist i psykiatri.
Kontaktperson	Person bland personalen som har ett särskilt ansvar för att ha kontakt med dig.
LPT	Lagen om psykiatrisk tvångsvård.
LRV	Lagen om rättspsykiatrisk vård.
Permission	Möjlighet att vara utanför sjukhusets område på egen hand, till exempel hemma.
Sluten tvångsvård	Tvångsvård på sjukhus dygnet runt.
Vårdintyg	Ett första läkarintyg som behövs för att du ska kunna tvångsvårdas. Om det finns ett vårdintyg kan du hållas kvar på ett sjukhus mot din vilja innan det är bestämt om du ska tvångsvårdas.
Vårdplan	Dokument som beskriver behandling och annat som du behöver under tiden du vårdas.
Öppen tvångsvård	Du måste kanske ta en viss medicin eller delta i behandling, men behöver inte vara på sjukhuset dygnet runt.

Barns övergripande rättigheter står skrivna i Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnkonventionen är lag i Sverige.

Regler som gäller alla patienter finns i hälso- och sjukvårdslagen (HSL), patientlagen och patientsäkerhetslagen (PSL).

Särskilda regler för psykiatrisk vård mot patienters vilja finns i lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Regler om sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Informationsmaterialet är utformat i enlighet med de lagar och andra författningar som gäller för psykiatrisk tvångsvård. För att informationen ska vara lätt att förstå för barn och unga har vissa juridiska begrepp och uttrycksätt omformulerats.

Du har alltid rättigheter, även när du tvångsvårdas.

I den här broschyren berättar vi om rättigheter du har och i vilka speciella fall tvång kan användas.

Dina rättigheter i tvångsvården – vård enligt LPT

(artnr 2020-7-6854) kan beställas från

Socialstyrelsens publikationsservice.

www.socialstyrelsen.se/publikationer

E-post: publikationsservice@socialstyrelsen.se

Fax: 035-19 75 29

Publikationen kan även laddas ner från www.socialstyrelsen.se